

מפרט מבחן מיצ"ב בעברית לכיתה ה', תשע"ז (2017)

במבחן נבדקים שלושה תחומים, ואלה הם :

1. **הבנת הנקרא** – התחום נבדק באמצעות טקסטים מסוגות שונות, המלווים בשאלות פתוחות או סגורות בממדי הבנה שונים.
2. **הבעה בכתב** – התחום נבדק באמצעות משימת כתיבה ותשובות לשאלות פתוחות.
3. **לשון** – התחום נבדק באמצעות שאלות לשון בזיקה לטקסטים, ובאמצעות בחינת הרכיבים הלשוניים במשימת הכתיבה ובתשובות לשאלות פתוחות.

כל תחום מפורט בטבלה שבעמוד 2.

המזכירות הפדגוגית

ראמ"ה

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

תחום	פירוט	משקל יחסי	הערות
1. הבנת הנקרא לפי תכנית הלימודים: ¹ פרק ג; פרק ד: הישגים 4, 5, 6, 7	סוגי הטקסטים <ul style="list-style-type: none"> טקסט ספרותי (סיפור) טקסט למטרות מידוע, תיאור והסבר טקסט למטרות טיעון ושכנוע טקסט למטרות הפעלה 	כ-60% <ul style="list-style-type: none"> ממדי ההבנה² הבנת המשמעות הגלויה בטקסט הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט פרשנות, עיבוד ויישום בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים: תוכניים, מבניים ולשוניים 	<ul style="list-style-type: none"> אורך הטקסט כ-650 מילים. ייתכן שחלק מהטקסטים יהיו במבנה בלתי רציף. ייתכן שיהיו טקסטים נלווים חזותיים, כגון מפות, תרשימים ואיורים.
2. הבעה בכתב לפי תכנית הלימודים: פרק ג; פרק ד: הישגים 2, 3, 8	כתיבה למטרות שונות <ul style="list-style-type: none"> סיפור (טקסט נרטיבי) מידוע, תיאור והסבר טיעון ושכנוע 	כ-25% <ul style="list-style-type: none"> ממדי ההערכה³ תוכן מבנה לשון 	<ul style="list-style-type: none"> המשימות בהבעה בכתב הן בזיקה לטקסט או ללא זיקה אליו.
3. לשון לפי תכנית הלימודים: ⁴ פרק ג; פרק ד: הישג 8	נושאים⁵ <ul style="list-style-type: none"> אוצר מילים מבנה מילה תחביר כתיב 	כ-15% <ul style="list-style-type: none"> ממדי הידע הלשוני שימוש בלשון מודעות לשונית ידע על-לשוני 	<ul style="list-style-type: none"> שימוש תקין בצורות ובמבנים לשוניים הבנת המשמעות של צורות ושל מבנים לשוניים הכרת המונחים הלשוניים המפורטים בתכנית הלימודים (אין דרישה מהתלמידים להגדרתם).

¹ תכנית הלימודים לבית הספר הממלכתי והממלכתי-דתי, **חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות** (תשס"ג), ירושלים: האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, התרבות והספורט.
² ראה עוד בנספח למפרט זה, עמ' 3.
³ ראה לעיל הערה 2, עמ' 5.
⁴ ראה לעיל הערה 1, עמ' 68.
⁵ ראה לעיל הערה 2, עמ' 5.

נספח למפרט

1. הבנת הנקרא – ממדי ההבנה

א. הבנת המשמעות הגלויה בטקסט

הקוראים נדרשים להבין את הכתוב בטקסט באופן מפורש ולזהות פרטי תוכן הנוגעים למידע שהם מחפשים. המידע עשוי להופיע במשפט, בפסקה או בטקסט כולו.

ממד זה כולל:

- איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט (כגון שמות, פעולות, זמן, מקום);
- זיהוי רעיונות, הגדרות, הסברים והכללות הכתובים בטקסט במפורש;
- ארגון מחודש של פרטי מידע מפורשים בטקסט;
- זיהוי יחסים לוגיים המפורשים בטקסט.

ב. הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט

הקוראים נדרשים להשלים פערי משמעות הקיימים בטקסט. הם מסיקים במהלך הקריאה מסקנות על רעיונות העולים מן הטקסט אף שאינם כתובים בו באופן מפורש. המסקנות עשויות להתייחס למשתמע מהקשר מצומצם או רחב של הטקסט. לשאלות בממד זה יש תשובה אחת נכונה, הנובעת מן הטקסט.

ממד זה כולל:

- הבנת מילים וביטויים מתוך הקשר;
- הבנת אזכורים;
- הבנת יחסים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט (או הבנת יחסים לוגיים בין הטקסט לטקסטים נלווים, מילוליים או חזותיים);
- הבנת רעיונות המשתמעים מן הטקסט;
- הבנת הכללות שאינן כתובות בטקסט במפורש, לפי פרטי מידע המפורשים בו.

ג. פרשנות, עיבוד ויישום

הקוראים נדרשים לעבד את המידע שבטקסט ולבנות משמעות רחבה בעקבות הקריאה. הם מסתמכים על תפיסת עולמם, על הידע ועל הניסיון שלהם כדי ליצור פרשנות המעוגנת בטקסט. הפרשנות, המתגבשת על ידי הקוראים, עשויה להשתנות מקורא לקורא.

ממד זה כולל:

- העלאת השערות לאור הכתוב בטקסט;
- גיבוש תובנות בנוגע לתהליכים, למסרים, ליחסים, למניעים ולרגשות העולים מן הטקסט;
- הבנת רעיונות ומסרים עיקריים;
- השוואה בין פרטי מידע או רעיונות ומיזוג שלהם;
- שילוב בין ידע אישי, חוויות והתנסויות לבין משמעויות העולות מן הטקסט;
- אפיון של דמויות, אישים, מקומות ואווירה לאור הכתוב בטקסט;
- גיבוש עמדה מנומקת מעוגנת בטקסט על סוגיות, דילמות, התנהגויות או מעשים המתוארים בו;
- יישום הנלמד מן הטקסט בהקשרים אחרים.

ד. בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים – תוכניים, מבניים ולשוניים

הקוראים נדרשים להתבוננות מטה-טקסטואלית על הטקסט עצמו – על תוכנו וכן על יסודות מבניים ולשוניים שבו. על הקוראים להשתמש לשם כך באופן יעיל ומושכל בידע שלהם על סוגות, על מבנים של טקסטים ועל השימוש בלשון. כמו כן עליהם לבחון את האמצעים שהכותב משתמש בהם כדי להציג רעיונות ועמדות.

ממד זה כולל:

- הערכת המטרה של הטקסט ושל הטקסטים הנלווים לו;
- הערכת הרלוונטיות של הטקסט למטרות הקורא;
- הערכת עמדתו של הכותב;
- הערכת תוכן הטקסט (כגון אמינות, עדכניות, בהירות, היתכנות הרעיונות המוצגים בטקסט);
- הערכת תרומתו של מבנה הטקסט, כגון רכיבי מבנה, כותרת, מקדמי ארגון להבנת התוכן;
- הערכת קשרים שאינם מפורשים בין טקסטים או חלקי טקסטים, מילוליים או חזותיים, כגון בין טקסט ראשי לטקסט נלווה או בין שכבות שונות של טקסט דיגטלי רב שכבתי (רב-טקסט) או בין מספר טקסטים בהקשר משותף;
- הערכת הלשון וסגנון הכתיבה (כגון שימוש באמצעים ספרותיים, בחירות לשוניות).

2. הבעה בכתב – ממדי ההערכה

א. תוכן ומבנה (כ-60%)

- צמידות לנושא ולמטרת הכתיבה ;
- פיתוח התוכן (כגון פירוט, מורכבות רעיונית, הצגת נקודות מבט שונות והיקף הולם) ;
- מודעות לנמען (כגון הצגת המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט) ;
- התאמת מבנה הטקסט לדרישות המשימה ;
- לכידות: יצירת רצף ברור, הגיוני ותקין בין הרעיונות בטקסט ;
- קישוריות: שימוש מגוון ויעיל באזכורים ובקשרים (יש לאמצעים אלה זיקה הדוקה ללשון וכן ללכידות) ;
- ארגון והיצג ברור של היחידות הרעיוניות בהתאמה לסוג הטקסט.

ב. לשון (כ-40%)

- משלב לשון: שימוש בלשון ההולמת את נסיבות הכתיבה, את הנמען ואת המטרה ;
- אוצר מילים: שימוש מדויק ומגוון במילים ;
- מורפולוגיה ותחביר: תקינות בנטיות השם והפועל, מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (במין, במספר), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור ;
- פיסוק: שימוש הולם בסימני פיסוק (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות וסימן קריאה) ;
- כתיב: הפרדה בין מילים, אי-השמטת אותיות והיעדר טעויות. (לא נדרשת הבחנה בין כתיב מלא לכתיב חסר).

3. לשון – הנושאים

- אוצר מילים: הכרה ושימוש, כולל חיפוש מילה במילון, יחסי משמעות בין מילים (נרדפות וניגודיות) ;
- שורשים: זיהוי שורשים ויצירה של מילים מאותו שורש (משפחות מילים) ;
- נטיית הפועל: זיהוי זמנים וגופים של הפועל ושימוש תקין בהם ;
- שמות עצם: זיהוי ושימוש תקין בנטיית השם לפי קניין (לדוגמה ביתי-ביתכם) ובצורות סמיכות בלשון זכר ובלשון נקבה, ביידוע ובריבוי ;
- התאם דקדוקי (במין, במספר): בשמות עצם, בפעלים, בשמות תואר ובכינויי גוף ;
- מילות: הבנת משמעות של מילות קישור (כגון אך, אבל, לכן, משום ש) של מילות יחס ושל ה"א היידוע ;
- סימני פיסוק: הבנת התפקיד של סימני פיסוק (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות, סימן קריאה) ושימוש תקין בהם.